17.10.2022

Suomen luonnonsuojeluliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle eräiden vihreän siirtymän hankkeiden väliaikaisesta etusijamenettelystä aluehallintovirastojen lupakäsittelyssä vuosina 2023—2026 ja hallintotuomioistuimissa vuosina 2023-2028

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Asia: HE 128/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden vihreän siirtymän hankkeiden väliaikaista etusijaa aluehallintovirastojen lupakäsittelyssä vuosina 2023—2026 ja hallintotuomioistuimissa vuosina 2023—2028 koskevaksi lainsäädännöksi

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Kannatamme ehdotusta seuraavin huomioin;

Yhteenveto kommenteista

1. Ei merkittävää haittaa -periaate ehdotetaan lisättäväksi lakiin
2. Lain ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta 2 a § 1 momentin hankeluettelo
3. Lain ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta 2 a § 2 momentti
4. Merkittävän kaavahankkeen määrittely
5. Vaikutustenarviointi
6. Vaihtoehtoiset sääntelyvaihtoehdot
7. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Yksityiskohtaiset perustelut

1. **Ei merkittävää haittaa -periaate ehdotetaan lisättäväksi lakiin**

   Ei merkittävää haittaa- periaatetta (Do no significant harm, DNSH) ei ole määriteltyä laissa ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta tai muualla kansallisessa lainsäädännössä. Ns. vihreän siirtymän etusijamenettelylain 2 a §:ssä viitataan ei merkittävää haittaa periaatteen osalta kestävää sijoittamista helpottavasta kehyksestä ja asetuksen (EU) 2019/2088 muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2020/852 17 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ei merkittävää haittaa –periaatteen huomioon ottavan toiminnan.
   Ei merkittävää haittaa –periaatteen mukaisella arvioinnilla (DNSH -arvioinnilla) varmistetaan, ettei hanke aiheuta merkittävää haittaa seuraaville ympäristötavoitteille: ilmastonmuutoksen hillintä, ilmastonmuutokseen sopeutuminen, vesivarojen ja merten luonnonvarojen kestävä käyttö ja suojelu, siirtyminen kiertotalouteen, ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja vähentäminen sekä biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojelu ja ennallistaminen.
   DNSH-periaatteen sisällön yleisluontoisuus ei mahdollista yksittäisten hankkeiden konkreettisten vaikutusten huomioimista sillä tarkkuudella, että voitaisiin varmistua, ettei esimerkiksi useiden tuulivoimayleiskaavapäätösten perusteella syntyisi merkittävää haittaa alueelliselle biologiselle monimuotoisuudelle tai että akkutehtaiden raaka-aineiden osalta luonnonvarojen kestävä käytöstä voidaan mineraalikohtaisesti varmistua. DNSH-periaatten sisältö pitäisikin määritellä tarkemmin 2 a §:n 2 momentin kohtien 1-5 jokaiselle hankelajille erikseen ja yksityiskohtaisemmin esimerkiksi Suomen luonnon monimuotoisuus- tai kiertotaloustavoitteiden mukaan tai muun soveltuvan kriteeristön perusteella.

2. **Lain ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta 2 a § 1 momentin hankeluettelo**

   Lain ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta 2 a § 1 momentin hankeluettelon kohdan 5) kaksi ensimmäistä kohdalla (akkutehdas ja akkumateriaalien valmistus) tulisi 2 b §: mukainen etusijamettelyn soveltamisala- ja aika sitoa EU:n akkuasetuksen (REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL concerning batteries and waste batteries, repealing Directive 2006/66/EC and amending Regulation (EU) No 2019/1020) hyväksymiseen, jotta voidaan laatia ja varmistua, että suuren murroksen alla olevalle toimialalle on muodostettu DNSH-periaatteen mukaiset kriteerit. Muuten etusijan voi saada esimerkiksi akkutehdas, joka alkaisi tuottaa kobolttia ja nikkeliä sisältäviä akkuja 2030-luvun alussa vaikka nykyisin

tiedetään, että akkuteknologian kehityksestä johtuen koboltti ja nikkelivapaat ovat jo osin nyt ja vielä vahvemmin tulevaisuudessa syrjäyttävät edellä mainitut akkuteknologiat. Akkumineraalien osalta, joiden käyttötarve katsotaan DNSH-periaatten mukaisesti luonnonvarojen kestävän käytön kannalta liian suureksi, tulisi etusijamenettelyn koskea vain mineraalien uudelleenkäsittelyä.

3. **Lain ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta 2 a § 2 ja 3 momentti**

   2 a §:n 2 momentin hankeluettelo tulee säilyttää tyhjentävä, koskea vain mainittuja vihreän siirtymän investointihankkeita, joiden myöskään katsota aiheuttavan merkittävää haittaa. Ehdotettuun 2 a §:n 3 momentti tulisi myös poistaa. 3 momentin mukaan hankkeita joihin sisältyy eri toimintoja, jotka eivät kaikki sisälly 2 a §:n luetteloon, mutta muuten käsiteltäisiin ympäristönsuojelulain 41 §:n mukaisesti yhdessä voitaisiin käsitellä 2 b §:n mukaisessa järjestyksessä, jos hankkeen pääasiallinen lupaperuste olisi 2 a § 2 momentin mukainen. 2 a §:n 3 momentti mahdollistasi esimerkiksi kaivoshankkeiden sisältymisen etusija menettelyn piiriin yhdessä akkutehtaiden kanssa vaikka muualla ehdotuksessa on haluttu rajata nimenomaisesti kaivoshankkeet soveltamisen ulkopuolelle. 2 a §:n 3 momentti voisi ilman kattavaa vaikutustenarviointia laajentaa lainsoveltamisalaa alkuperäistä tarkoitusta huomattavasti laajemmalle.

4. **Merkittävä kaavahanke tulisi määritellä tarkemmin.**

5. **Vaikutustenarviointi**

   Ehdotuksen kohdassa (4.2 Pääasialliset vaikutukset) vaikutusten arvioinnissa ei ole arvioitu määrällisesti kuinka paljon ehdotus voisi jouduttaa Suomen energiaomavaraisuutta suhteessa tilanteeseen jossa ehdotusta ei säädettäisi. Vaikutustenarvioinnissa ei ole arvioitu ehdotuksen vaikutuksia suhteessa Suomen ilmastotavoitteisiin tai kotimaisen energiaomavaraisuuden parantumispyrkimyksiin. Vaikutustenarvioinnissa on käsitelty vain viranomais- ja tuomioistuinkäsittelyjen keskimääräisiä aikoja, mutta ei ole selvitetty mitkä syyt vaikuttavat merkittävästi käsittelyaikoihin. Ehdotuksessa oletetaan, että etusijajärjestys nopeuttaisi käsittelyaikoja vaikka vaikka todelliset syyt käsittelyaikojen pitkistymiseen voivat olla muualla, kuten toiminnanharjoittajan puutteellisissa hakemuksissa. Jatkovalmistelussa olisikin syytä kiinnittää huomiota vaikutustenarvioinnin tarkentamiseen.

6. **Vaihtoehtoiset sääntelyvaihtoehdot**

Ehdotuksen tavoitteet olisivat ainakin osin saavutettavissa lisäämällä lainsäädäntömuutosta viranomais- ja tuomioistuinresursseja hoitamaan ehdotuksen tarkoittamia ja muita ympäristöllisiä lupahakemuksia. Jatkovalmistelussa olisikin hyvä arvioida ja vertailla ehdotuksen tavoitteiden saavutettavuutta viranomaisresursseja vahvistamalla ja etusijasääntelyn välillä.

7. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotuksen voidaan katsoa edistävän perusoikeuksia sillä ehdotus mahdollistaa etusijan antamisen hankkeilla, joiden ei katsota aiheuttavan merkittävää haittaa ympäristöperusoikeuden suojaaville oikeushyville välittömästi lyhyellä aikavälillä, kuten ihmisten oikeus tervelliseen ympäristön ja pitkällä aikavälillä muillekin perusoikeuksille, kuten omaisuuden suoja ja elinkeinovapaus, joiden toteutuminen on myös riippuvaisia vihreän siirtymän tehokkaasta toteutumisesta . Ehdotus ohjaa rajallisten luonnonvarojen käyttöä etusijassa niille hankkeille, joiden katsotaan hyödyttävän ja turvaavan luontoa itseisarvona ja ihmisten oikeutta terveelliseen ympäristöön DNSH-periaatteen kautta yhteiskunnan kestävyysmurrosta. Ehdotuksen voidaan katsoa osaltaan ohjaavan rajallisten luonnonvaroja ja päästöoikeuksia pois hankkeilta, joiden osalta ei voida varmistua DNSH-periaatteen toteutumisesta. Ehdotuksen positiiviset vaikutukset voivat ilmetä monella tavalla. Ympäristöllinen lupa, joka edellyttää esimerkiksi hiilinielujen pienentämistä hakkuiden muodossa tai vesimuodostuman hyvän tilan mahdollistamien päästöluvan antamista hankkeille, voidaan ohjata hankkeille, jotka hyödyttävät enemmän yhteiskunnan kokonaisetua pitkällä aikavälillä välttämättömän vihreän siirtymän tavoitteiden mukaisesti.

Lisätietoja

- ympäristöjuristi Matti Kattainen, puhelin 044 7785 013, matti.kattainen@sll.fi